

„CUDOWNI MĘŻCZYŹNI Z KORBKĄ” / BÁJEČNÍ MUŽI S KLIKOU, 1978, reżyseria Jiří Menzel, 84 min

Jiří Menzel w cudownej opowieści wprowadza widzów w epokę początków kina czeskiego. W wysmakowanych obrazach Pragi z końca XIX wieku pojawiają się postaci, które mają swoje pierwowzory w autentycznej historii.

W filmie Jiříego Menzla „cudownymi mężczyznami z korbką” są: Pasparte (grany przez Rudolfa Hrušínského) – wędrowiec i entuzjasta ożywionych fotografii, właściciel jarmarcznej budy, który marzy o założeniu stałego kina w Pradze – jego pierwowzorem jest Viktor Ponrepo, autentyczna postać, rzeczywisty założyciel najstarszego kina w Pradze; utalentowany inżynier Kolenatý (Jiří Menzel) to postać wzorowana na pierwszym filmowcu znad Wełtawy – Janie Kříženeckim; kabareciarz Šlapeta (grany przez Vladimíra Menšíka) to filmowy portret Josefa Švába Malostranského, pierwszego czeskiego aktora filmowego. Wielki hołd nowofalowego reżysera, jakim niewątpliwie jest Menzel, który sam nie uważa siebie za nowatora, dla pionierów kinematografii.

„DOWÓD OSOBISTY” / OBČANSKÝ PRŮKAZ, 2010, reżyseria Ondřej Trojan, scenariusz: Petr Jarchovský, 129 min

Ondřej Trojan (ur. 1959) – brat Ivana, słynnego aktora, znany jest przede wszystkim jako producent filmowy, między innymi wielu filmów Jana Hřebejka i Petra Jarchovského. Jako reżyser debiutował filmem „Zašpiewajmy wszyscy wraz” (1991) właśnie na podstawie scenariusza ich autorstwa. Do pracy scenariopisarskiej Petra Jarchovského sięgnął jeszcze dwukrotnie. W 2003 roku wyreżyserował nominowany do Oscara film „Želary” a w 2010 – „Dowód osobisty”. Film ten oparty jest na motywach prozy Petra Šabacha (1951–2017), do której często sięgali Hřebejk z Jarchovským, tworząc swoje słynne „obrazy z historią w tle”. „Dowód osobisty” to historia, która dzieje się w czasach normalizacji, w połowie lat siedemdziesiątych. Opowiada losy czterech młodych przyjaciół, którzy właśnie dostają dowody osobiste i wchodzą w dorosłe życie, przeżywają pierwsze miłości. Jest to spojrzenie na postawy wobec totalitarnego reżimu (młodzi krytycznie obserwują zachowania pokolenia swoich rodziców), na sposoby radzenia sobie z życiem fatalnej generacji, której młodość wypadła w ponurych czasach. Czasy te ukazane są w szerokim spektrum: zarówno przez obrazki z „życia oficjalnego” jak i z kompensującej jego niedostatki undergroundowej alternatywy.

Opowieść o pokoleniu rówieśników reżysera pokazana jest w formie, jak to kiedyś powiedział Jan Hřebejk, „gorzkiej pigułki podanej w słodkiej polewie”.

„ROK DIABŁA” / ROK ĎÁBLA, 2002, scenariusz i reżyseria Petr Zelenka, 88 min

Po sukcesie „Guzikowców” i „Samotnych” Petr Zelenka wyreżyserował „Rok diabła” (2002). Jest to film w konwencji fikcyjnego dokumentu, do którego Zelenka ma szczególną predylekcję – zaznaczyła się już ona w pierwszym, średniometrażowym filmie „Mňága – Happy End” (1996) o grupie muzycznej, czy jeszcze wcześniejszym pseudodokumentalnym „Wiszący zamek” (1993).

W „Roku diabła” – filmie dedykowanym „dla ludzi, którzy potrafią usłyszeć (w ciszy) muzykę”, fikcja miesza się z rzeczywistością. Występują w nim postaci realne: Jaromír Nohavica, słynny bard, popularny zespół „Čechomor” z Františkem Černým, poeta Karel Plíhal i jazzowy muzyk Jaz Coleman. Każdy z nich gra siebie, ale w ich perypetiach sugestywnie przemieszane jest to co prawdopodobne z „tym co niemożliwe a co staje faktem”, jak można byłoby powtórzyć za Hrabalem.

Faktem w opowieści stają się zjawiska paranomalne i nadprzyrodzone, z których utkana jest metafizyczna materia opowieści, czerpiącej obficie z rozległych tradycji narracyjnych czeskiej kultury literackiej, filmowej i muzycznej.

**„ŚMIERĆ PIĘKNYCH SAREN” / SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ, 1986,
scenariusz i reżyseria Karel Kachyňa, 91 min**

Po roku 1968, w czasie tzw. normalizacji, czechosłowacki cud filmowy powoli zamiera. Wielu twórców kina emigruje, innym uniemożliwiono realizację filmów w kraju.

Karel Kachyňa, przedstawiciel tzw. pierwszej fali filmu czeskiego, zrealizował w „złoty laty” wiele znaczących filmów. Ostatni z nich – „Ucho” (1970), niezwykle doniosły w przesłaniu społecznym i politycznym – został skonfiskowany. Autorowi pozostała możliwość realizacji filmów z dziecięcymi bohaterami, przy których nie musiał zawierać żalosnych kompromisów. Jego twórczość z tych lat to jeden z nielicznych przykładów zachowania wysokiego poziomu artystycznego. Niektóre filmy Kachyni z tego okresu to dzieła wybitne, które zapisały się trwale w historii kina czeskiego.

Jednym z takich filmów jest „Śmierć pięknych saren” – udana adaptacja olśniewających opowiadań Oty Pavla (1930–1973). Ota Pavel powraca nich w okres przedwojennych i wojennych lat, we wspomnienia z dzieciństwa i nostalgicznych wypraw nad rzekę Berounkę. Jedną z głównych postaci gra Rudolf Hrušínský, wielki aktor, który również, przez wiele lat normalizacji, był „artystą zakazany”.